

Djurägarens roll vid kontroll

Annika Bergman, LRFs Riksförbundsstyrelse

Offentlig kontroll är viktigt!

- LRF anser att det är viktigt att offentliga kontroller genomförs. MEN det är viktigt att de genomförs på ett bra sätt då de många gånger uppfattas som påfrestande av djurägarna.
- Det är myndighetens ansvar att hjälpa den enskilde att uppfylla lagstiftningen och göra rätt. Både genom kontroll, rådgivning och information.
- Vad är syftet med kontrollerna? – Lagefterlevnad. Hur nå dit? **Viktigt ha en positiv grundsyn – att de allra flesta VILL göra rätt.”** Leta inte fel!” Dialog och utrymme att förbättra brister är viktigt!!
- Föranmäll! - Och berätta om resultatet innan man åker från gården.
- Kontrollen ska vara proportionerlig i bedömningar och åtgärder, rättssäker, kostnadseffektiv & genomförs med hög kompetens (praktisk & teoretisk) och gott bemötande.
- Viktigt att inspektören är opartisk, myndighetsmässig och korrekt.

Djurägaren har en viktig roll...

- ... men myndigheten har huvudrollen!
- Djurägaren bör underlätta kontrollen. Men myndighetspersonen har ett större ansvar för ett korrekt bemötande och hantering på grund av sin myndighetsroll och den i systemet inbyggda maktobalans som finns.

Men det betyder inte att det är ok att en lantbrukare beter sig illa. Självklart har alla en moralisk skyldighet att bete sig bra gentemot medmänniskor men den skyldigheten blir inte större för att man som enskild möter en myndighetsperson.

- Djurägaren har ansvaret för sin verksamhet. Det är bara djurägaren som kan genomföra förbättringar. Viktigt att myndigheterna kan motivera/uppmuntra djurägarnas eget djurskyddsintresse!
- **Effektiv Dialog – broschyr.** Handlar om bemötande bl.a. Vi har utgått från både lantbrukaren och inspektören.

Hur uppfattar lantbrukarna djurskyddskontrollerna?

4 studier våren 2012

- Landja undersökning – kvantitativ - **Ibr**
- ”Vägen till rättssäkra kontroller” – djupintervjuer, kvalitativ – **tj.män/rådgivare** (både myndigheter och näringen).
- Mailenkät – LRFs regioner - **tj.män**
- Examensarbete – telefonintervjuer - **Ibr**

Varför??

- Tydliga signaler från LRF medlemmar, Riksförbundsstyrelsen och från stämman om att förbättringar är nödvändiga.
- Debatt i media där enskilda fall lyftes fram och fick stort genomslag.
- **Syftet** - *få en bättre, mer nyanserad helhetsbild av hur lantbrukarna uppfattar djurskyddstillsynen.*

Landja (1000 bönder >10 ha, postal enkät,
representativ för alla lantbruksföretag)

- Kunnighet och kompetens

- Miljökontrollanternas kompetens ”rankas högst”!
53% av lantbrukarna ansåg att deras kompetens var bra.
- Det var mindre än hälften (43%) av lantbrukarna som ansåg att djurskydds- och tvärvillkorskontrollanternas kompetens var bra.

Landja – Bemötande

- 64 % av lantbrukarna ansåg att miljökontrollanternas bemötande var bra.
- Man var mindre nöjd med djurskydds- (53%-bra) och tvärvillkorskontrollanternas (45%-bra).
- 22% tyckte att djurskyddskontrollanternas bemötande var *mycket* bra.
- 12% upplevde att bemötandet vid djurskyddskontrollen var ganska eller mycket dåligt (*skiljer signifikant från tvärvillkors- (7%*) och miljökontroll 3%***).

Landja - Fria kommentarer

- Både ris & ros!
- Många skriver att kontrollanten var proffsig och bra.
- Andra talar om bristande kunskap och praktisk erfarenhet, dåligt bemötande och myndighetsmissbruk.
- Likheten inför lagen påverkas mycket av vilken inspektör man får.

Djupintervjustudie

Upplevda sanningar - med oklar omfattning
(lantbrukarperspektivet)

- Lantbrukare är rädda för att säga emot och gå in i diskussioner med kontrollanter.
- Man känner sig rättslös i förhållande till en kontrollant man inte kommer överens med.
- Det är svårt att hantera kontrollanter som betar sig ojuste utan att vara riktigt inkorrekta.
- Vissa kontrollanter förmår inte hålla isär sin myndighetsroll och personliga åsikter.

Djupintervjustudie

Upplevda sanningar - med oklar omfattning
(lantbrukarperspektivet)

- Man kan inte vara säker på att behandlas rättvist och förutsägbart då olika kontrollanter kan komma till helt olika slutsatser.
- I vissa fall upplevs kontrollanterna sakna kompetens gällande den produktion som ska kontrolleras.

Citat från intervjuperson med lantbrukarperspektiv

”Det är oerhört stressande med kontroller. Ingen säger med lugn i rösten att de ska ha kontroll. Det känns som om barnavårdsmyndigheten ska kontrollera ungarna. Det finns alltid något på alla gårdar och det är oerhört kostsamt med sanktioner. Dessutom har man ingen rättslig möjlighet att överklaga. Rättssystemet fungerar inte på det här området.”

Djupintervjustudie – slutsatser & förbättringsförslag! (från myndigheter och näring)

- Kontrollant och myndighet måste vara ETT! Lägg tid på att förankra myndighetens förhållningssätt!
- Var extra noggrann vid rekrytering av kontrollanter.
- Gå igenom resultatet innan gården lämnas. Upprätta åtgärdslista gemensamt.
- Kontrollstöd är bra när behov finns & om rätt person.

Djupintervjustudie – forts. slutsatser & förbättringsförslag! (från myndigheter och näring)

- Skicka gärna ut brev som informerar om att djurhållaren inom kort kan få kontroll. Klargör vad som är viktigt att tänka på!
- Bjud in djurhållare och inspektörer till gemensamt möte och genomförande av en kontroll (studiebesök).
- Det är bra med enkätundersökningar bland lantbrukarna gällande upplevelsen av kontrollen.
- Kompetensutveckla kontrollanterna vad gäller social kompetens och överväg andra arbetsuppgifter till kontrollanter som ofta är i konflikt.

Examensarbetet

- Åtgärdsförslag från lantbrukarna

- Mer än varannan lantbrukare ansåg att inspektörerna behöver mer praktisk erfarenhet av lantbrukets djur. **Det var det mest återkommande åtgärdsförslaget!**
- Det är viktigt att inte bara ”leta fel”. En mer rådgivande inställning och ödmjukhet efterlystes.

Examensarbetet

- Åtgärdsförslag från lantbrukarna

- Inga oanmälda kontroller! Det är mycket påfrestande!!
- En större helhetssyn efterfrågades.
- Jobba för att få lika bedömningar mellan inspektörer och mellan län.

Resultat enkät till LRFs regioner

- I allmänhet genomförs kontrollerna på ett bra sätt.
- Variationen är stor i landet. I vissa delar är man nöjd med kontrollen och kontakten med länsstyrelsen.
- Bara en region svarade att det var många lantbrukare som kände sig illa bemötta av inspektörerna men flera påpekade att det var problem i enstaka fall.
- Kompetensen hos inspektörerna ansågs vara ganska till mycket varierande och lägsta nivån för låg.
- Återkopplingen ofta bristfällig (bedömningsresultatet)

Mest kritiska frågan med avseende på rättssäkerhet? (utan inbördes ordning)

- LRFs regioner

- Rapporter och bilder som dyker upp i media. Man blir dömd innan länsstyrelsen ens tagit ett beslut.
- Kontrollresultatet kan vara inspektörsberoende.
- Enskilda länsstyrelser gör egna tolkningar av bestämmelserna (som inte är i likhet med andra länsstyrelser tolkningar).
- Det uppfattas att kollegor på länsstyrelsen håller ihop och att bondens möjlighet att få rätt efter överklagande i princip är obefintlig.
- Djurskyddskunniga jurister saknas.
- Inspektörers bristande kompetens.
- Att besök inte föränmäls.

Slutsatser av alla 4 studier

- De 4 studierna ger totalt sett en bra bild av hur djurskyddskontrollen uppfattas. Få överraskningar!
- Man kan utgå ifrån att i princip alla lantbrukare VILL göra rätt!!
- Djurskyddskontroller innebär särskilda utmaningar när det gäller den känslomässiga upplevelsen av kontrollen.
- I många fall fungerar kontrollerna bra men det varierar över landet och i de fall det inte fungerar får det stora konsekvenser och ringar på vattnet.

Slutsatser av alla 4 studier

- Det är angeläget med förbättringar bl.a. eftersom oron kontrollerna skapar påverkar lantbrukarnas vilja att utveckla sina företag negativt - t.o.m. i den grad att vissa överväger att sluta.
- Det **upplevs** vara viktigare för myndigheten att bestraffa de som gör fel än att hjälpa till att göra rätt.
- Det uttrycks ofta en stark oro för att vara chanslös gentemot myndigheten. Utsiktslöst att överklaga!

Prioriterade åtgärder

- Målet måste vara laguppfyllnad genom att myndigheten hjälper företagen att göra rätt (istället för att leta fel och bestraffa). Helhetssyn & dialog gynnar detta!
- Tydliggör och förankra myndigheternas roll gentemot enskilda (saklig, opartisk och proportionerlig).
- Arbeta med den sociala kompetensen/bemötandet.
- Åtgärda kompetensbrister och prioritera praktisk erfarenhet av djurhållning – ”kvalitetssäkring av inspektörer” liknande den för revisorer av standarder?
- I normalfallet – individuell föransmälan.

Prioriterade åtgärder

- Information före och i samband med kontrollen (resultatet).
- Inför riskbaserade kontroller där näringens program tillmäts betydelse.
- Fokusera arbetet med att likrikta bedömningarna. Det ska inte vara inspektörsberoende.
- ***Vid ingripande beslut är det särskilt viktigt att göra rätt. Det räcker inte med att "inte göra formellt fel".*** Viktigt också att veterinär åker ut till den aktuella gården.
- Viktigt att försöka råda bot på känslan av att man omöjligen kan få rätt mot myndigheten.

Effektivare kontroll möjlig med nytänkande!

- Nu finns färsk forskningresultat på tillsynsområdet genom projektet **Effektiv miljötillsyn**.
- Genom motiverande samtal ger man företagaren initiativet att genomföra förändringar. Både vad man säger och hur man säger det är avgörande. Effektiva sätt att **motverka** beteendeförändringar är att ge råd som inte efterfrågas, att korrigera, att försöka övertyga och argumentera samt att varna. Det vill säga traditionell tillsyns- och kontrollmetod!